Incipit liber ſcðs de miſtriis et ordinibꝫ eccliaſticis
In hac ſcða pte de miſtris ⁊ ordibꝫ et de eoꝝ officijs . c. j.
eccliaſticis eoꝝ qꝫ officijs tractaē ꝓuidimus. Pre-
mittētes ꝙ tres ſūt ſecte famoſe vꝫ gētiliū hebreoꝝ
et xpianoꝝ. ¶ Prima ē erroris. ¶ Scða veritatis
¶ Tercia veritatis ⁊ ſalutis. In pma naufragamr̄.
In ſcða a piculo eripimr̄. In tcia ſaluamr̄. ¶ Prima
ſecta dicit̄ a ſecādo qꝛ ſecat .i. ſepat nos a ðo. Scða
et tcia a ſectādo ⁊ tenēdo. qm̄ illumīant ſaluant et
liberāt. ¶ Xpianoꝝ pſone tā ſeclares qꝫ eccliaſtice
ab alijs duabꝫ ſectis ſupte ſūt. hebrea vꝫ et gentili
Sicut enī apud nos duo ſūt gn̄a pſonaꝝ .ſ. laicales
et eccliaſtice ſicut et apud gētiles ⁊ hebreos. Apud
gētiles quidē ſeclares pſone erāt hee. monarcha .ſ.
impator rōnus. patricij q̄ ⁊ ſenatores dicebant̄. ad
quoꝝ arbitriū vniūſa ordinabant̄. reges. duces.
comites. pſides. pfecti. ſuffecti. tribuni militū. tri-
buni plebis. ptores. cētuiones. decuiones. quatnio-
nes. duū viri. qſtores. ediles. ⁊ aule ianitores. Int̄
poetas vero erāt aduocati carminū. relatores car-
minū. ſcriptores comedi. tragedi. et yſtoriographi.
vates aūt qui a vi mētis dcūs eſt. mō ſacdotē mō
ꝓpham. modo poetā ſignificat. ſcðm yſidoꝝ. In ritu
tēploꝝ erāt apud gētiles archiflamies. ꝓthoflamies.
flamies ⁊ ſacdotes ut iā dicet̄. Erant qꝫ apud eos
viroꝝ ⁊ mulieꝝ rligioſi cōuentꝰ. Apud hebreos qꝫ
eadē erat diūſitas pſonaꝝ. alie nāqꝫ erant ſeclares.
alie diuio cultui vꝫ in tēplo dedicate. In tēplo erāt.
ſūmus ſacdos ut melchiſedech. miores ſacerdotes.
leuite natinei. luminū extinctores. exorciſte. ianito-
res. et edititui ſeu cātores. Sup ꝓplm vero regendū
erat dux ꝓpli moyſes. ⁊ ſub eo quos ipe cōſtituerat
ad cōſiliū Ietro ſoceri ſui Erāt etiā. ciliarche. etacō-
tarche. pentacōtharche. ⁊ decacōtharche. i. millena-
rij. cētenarij. quīquagenarij. ⁊ decani. Cilios enī in-
terptat̄ mille. ⁊ archos pnceps. inde ciliarcha. i. pn̄-
ceps ſup mille. etacentū. inde etacōtarcha. q̄ ſup cē-
tum poteſtatē habebat. Penthacōtarchus dr̄ q̄ peſt
quīquagīta. penta enī quiqꝫ ſonat. Decanꝰ q̄ decē.
deca enī decē ſonat. Apud xpianos qꝫ ſilis diūſitas
reperit̄. Et nō ꝙ xpiani a xpo dicti ſūt. xpi vero a
criſmate. de quo dictū eſt in pte pma ſb. t. de ɔſecra-
tionibꝫ. Nomē xpianoꝝ pmo in anthiochia inuētū
eſt. Antea enī oēs vocabant̄ diſcipli ſeu fratres
donec apli in anthiochia ɔciliū fecerūt. ¶ Et dicūt̄
xpiani orthodoxi. i. recte glīantes ⁊ ut credūt viuē-
tes. nam orthos grece dr̄ recte latine. ⁊ doxa glīa.
¶ Dicit̄ g° xps a criſmate q̄ſi vnctus. Ipe aūt vn-
ctus eſt eternalit̄ a ðo pcōſortibꝫ ſuis. ꝓut legit̄ in li°
actuū aploꝝ. ⁊ hoc nomē eſt oleū effuſū. hinc eſt ꝙ
in veteri. t. ſacdotes ⁊ reges xpi nūcupabant̄. qa
vncti erāt vnctione tpali Iux̄ illud. Nolite tangē
xpos meos. hoc aūt nomē xps nō eſt ꝓpriū nomē
ſaluatoris. ſꝫ eſt cōmuīs nūcupacō poteſtatis. eſt enī
cōmūe nomē dignitatis. Sed hoc nomē ihūs ꝓpriū
eſt vocablm pſone ſaluatoris. quo ab āgelo gabriele
in cōceptiōe vocatus ē. Euāgeliſta teſtāte. vocab
inqt nomē eiꝰ ihm. ⁊ ab hoībꝫ in circūciſiōe. ¶ Et
nō ꝙ ihūs dicit̄ hebraice meſſias. grece xps ul' ſo-
ther. vel ſophir. latie vnctus ut pmiſſū eſt. ul' ſalua-
tor. eo ꝙ ipe ſaluū faciet ꝓplm ſuū a peccatis eoꝝ.
Poteſtatē enī habꝫ dimittēdi pcc̄a ſicut ipe dicit.
vel ſalutaris. qꝛ ipe nob ſalutē dedit. Si enī pcepta
eius ſuauemꝰ. vitā eternā poſſidebimꝰ. Hoc aūt
nomē ihūs porphirius phūs greca et latina lingua
pitus ſcribebat latine ihūs. grece vero p h quā gre-
ci p i longa ſonāt vn̄ et quidā pferūt gyſus. latini
vero p e longa. Rectius g° videt̄ hic ēe pingendū
ieſus p grecā abbreuiacōem. qꝫ ihūs p latinā aſpi-
racōem. Sed ⁊ hoc nomē xps cū ſit grecū. greca ſcri-
bit̄ abbreuiacōne hic xps. Nam greci ponūt x p ch
p vero p r ⁊ c p s. Si aūt ſcribit̄ per s. latia tminacōe.
ſinit̄ ergo ſi lōgo ſcemate ſcribit̄. hic p aſpiracōem
pingat̄ xps. Circa noīa aūt xpi nōnð eſt. ꝙ q̄dā
ex ipis dicūt̄ de xpo relatiē ſeu q̄ſi relatiue. ut pa-
ſtor ſponſus ⁊ mediator. quedā nō relatiē. ut homo.
quedā trāſlatiē. ut agnus. ouis. vitulus. ſerpēs. ari-
es. leo. vermis. ⁊ quedā cū ſint inſtitucōe relatiua.
ſūt et ꝓ gratia ꝓuilegij appropata. ut xps. Iheſus
aūt eſt ꝓprie ꝓpriū nomē eiꝰ ut pmiſſum ē. Vocat̄
etiā xpūs alpha et o. i. pn̄m ⁊ finis. ⁊ hebraice ēma-
nuel. qð eſt nobiſcū deꝰ interpretatū. Nobiſcū enī eſt p
pſentiā maieſtatis. p participacōem veitatis. p vin-
clm caitatis. ⁊ p ad implecōez veitatis. Vocat̄ pre-
terea via veritas ⁊ vita. via in exēplo vel pcepto.
veritas in ꝓmiſſo. vita in pmio. Sabaoth vero. i.
deus exercituū. adonay. qð eſt dn̄e. athanathos id ē
immortalis. kyrios. i. dn̄s. theos. i. ~~domius~~ [deus]. pantho-
crathon. i. pat̄ diſponēs vel pfectus. homoyſon id ē
vnꝰ. ē enīe noīa ſūt dei. nō tm̄ pſone xpi. Vocat̄ p-
terea xps ſcðm yſaiā ammirabilis. cōſiliarius. ðs. for-
tis. pat̄ futuri ſecli. pnceps pacis. Ammirabilis in in-
carnacōne. cōſiliarius in integra reꝝ cognicōne. ðs
reꝝ creacōne. fortis in reꝝ diſpoſicōne. pater futuri
ſeculi. in meritoriū retribucōne. pnceps pacis dicit̄.
vel qꝛ fuit mediator dei ⁊ hominū. ul' etiā hoīm ⁊ āge-
loꝝ. vel qꝛ cōfert illis pacē q̄ exſupat omēm ſenſū.
cuius pacis nō erit finis. Vocat̄ etiā xpūs ineffabili
nomie tethagramaton. i. q̄tuor lraꝝ que ſūt. ioth. he.
vau. heth. que ſūt apud nos. i. e. v. he. eſt g° nomen
ieuhe qð dicit̄ ineffable. nō qꝛ nō valeat fari. ſꝫ quia
nō eſt ðs hoc nomie inſi in arduis inuōcandus. ul' qꝛ
eius ſentētia ſufficienter nequeat explicari. Cuiꝰ inter-
ptatio ē tlis. ioth pncipiū. he iſte. vau paſſiois. heth
vite. q̄ſi iſte ē pncipiū vite paſſiois. Geitiuꝰ more
grecoꝝ ponit̄ ꝓ ablatō. paſſiois p paſſiōe. i. p paſſi-
onē. Quō aūt vita nr̄a ab ipiꝰ morte dependeat nō
poſſumus intueri. de hoc dicet̄ in tercia parte ſub. ti.
de indumētis legalibꝫ. Hoc aūt nomē deꝰ appropri-
atur pr̄i ⁊ filio ⁊ ſ. ſ. ꝓut in ſimbolo athanaſij legit̄.
Quāuis etiā qn̄z ad alias pſonas extendat̄. Iux̄
illud Dijs nō detrahes. Et alibi applica illū ad deos
Et aplus. Nā ⁊ ſi ſūt qui dicant̄ dij. ſiue in celo ſiue
in tra. nobis tm̄ vnus ðs pater ex quo oīa ⁊ idem;
ſi nr̄m euāgeliū eſt optum in hijs q̄ pereūt ē opertū.
in quibꝫ deus huius ſecli excecauit mētes infideliū.
¶ Rurſus ihūs dictꝰ eſt nazarenus a quodā vico
galilee. deus dcūs eſt ꝓpter vnicā cū pr̄e ſubſtātiā.
Dn̄s vero dicit̄. ꝓpter ſuientē creaturā. deus et hō
dicit̄. qꝛ verbū et caro. Verbū dicit̄. quia pater p
eū oīa ɔdidit ſiue iuſſit. imago dicit̄ ꝓpter parē
ſimilitudinē pr̄is. Siquidē apud xpianos ſeclares
pſone laici dicunt̄. laos enī grece dicit̄ ꝓpl's latine
Cleicales ſūt. q̄ in ecclia deſuiūt vel ipm regūt. a cle-
ros ꝙ ē ſors ꝓut iā dicet̄. Hee aūt ſbdiuidunt̄ in
monachos. i. inſinglarit̄ degētes. Nā monos grece

© HAB http://diglib.hab.de/?grafik=14-2-theol-2f-00003

Titel	[Nächtliche Szene mit dem Mond rechts am Horizont; Night Scene with the Moon on the Horizon at right]
Datierung	1614
Beteiligte Person	Frisius, Simon (1570/1575-1628) (Stecher); Bril, Matthijs (Inventor); de Reyger, Pieter (Verleger)
Schule	Niederländisch
Museumsnr. / Signatur	SWFrisius AB 3.40
Institution	HAUM
Technik	Radierung; Kupferstich
Wasserzeichen	ohne
Maße in mm	Platte: 103 x 156
Maße in mm	Blatt: 108 x 162
Objekttyp	Druckgraphik
Iconclass	25H213 Fluss; 25H114 Hügellandschaft; 46C11 Landstraße, Weg, Pfad; 24B1 zunehmender Mond; in dieser Form:); 25I(+1)
Schlagwort	Baum; Dorf; Fluss; Landschaft; Mond; Nacht; Weg; Wolke
Anmerkungen	Teil einer Serie. Dritte Auflage mit dem Datum 1652.
Handbuch / Literatur	Hollstein Dutch and Flemish, VII.27.64-91; The New Hollstein Dutch & Flemish, [XVIII].I.126.136 (Simon Frisius), Zustand: II/II
Serie	Topographia Variarum Regionum, S. W. u.a. nach Mathias Bril u. J. van Lier, P. de Reyger exc., 29 Bll., The New Hollstein Dutch & Flemish [XVIII].I.123.123-150 (Simon Frisius); 7

Institution	Herzog Anton Ulrich-Museum
Sammlungszugang	Alter Besitz, Zugang vor 1878
Museumsnr. / Signatur	SWFrisius AB 3.40
PURL	http://kk.haum-bs.de/?id=frisius-s-w-ab3-0040